

УДК 373.2.091.3-027.22:159.942

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.10>

Наталія ТРОФАЇЛА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дітей, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська область, Україна, 20301

ORCID: 0000-0002-9865-6133

Бібліографічний опис статті: Трофаїла, Н. (2021). Вплив ігрової діяльності на емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 62–66, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.10>

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті здійснено науково-теоретичний аналіз проблеми впливу ігрової діяльності на емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові підходи до проблеми ігрової діяльності в дошкільному віці. Акцентовано увагу на значенні гри в дошкільному дитинстві, яка є основним видом діяльності дошкільника, в процесі якої відбувається емоційний розвиток дітей.

Розкрито важливість гри в психологічному розвитку дітей дошкільного віку, адже гра забезпечує поступовий розвиток базових психологічних новоутворень. Гра як вид діяльності посідає важливе місце в розвитку дітей дошкільного віку. Важливість та значення гри в житті дитини-дошкільника неможливо недооцінити та переоцінити.

Гра дитини – це відповідна дошкільному дитинству форма організації життєдіяльності, ефективний метод і засіб реалізації освітніх завдань з усіх напрямів розвитку особистості дошкільників. Підкреслено роль дорослого в організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Велику роль відіграє гра в розвитку й вихованні дитини, становленні особистості, вона виступає своєрідним і незамінним засобом у вихованні, навчанні, пізнанні та самореалізації кожної дитини.

Гра – це не забаганка, це необхідність, в якій дитина задовольняє всі свої потреби: у психологічному, емоційному, розумовому розвитку. Охарактеризовано значимість забезпечення ігрового характеру навчально-виховного процесу. Сучасний стан проблеми розвитку ігрової діяльності дошкільників говорить про те, що в дошкільному дитинстві необхідно приділяти увагу цьому процесу.

Отже, ігрова діяльність поступово готує дитину до входження в доросле професійне життя. Тому вона є ефективним засобом формування і розвитку необхідних для життя і продуктивної праці якостей та властивостей особистості, такою інтегрованою якістю, яка впливає на безпечний спосіб життя і ефективність майбутньої трудової діяльності людини.

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, емоційний розвиток, діти дошкільного віку.

Nataliia TROFAILA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Child Psychology and Pedagogy, Paulo Tychnya Uman State Pedagogical University, Sadova Str., 2, Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20301

ORCID: 0000-0002-9865-6133

To cite this article: Trofailla, N. (2021) Vplyv ihrovoi diialnosti na emotsiinyi rozvytok ditei doshkilnoho viku [The influence of play activity on the emotional development of preschool children]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 62–66, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.10>

THE INFLUENCE OF PLAY ACTIVITY ON THE EMOTIONAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

The article provides a scientific and theoretical analysis of the problem of the impact of play activities on the emotional development of preschool children. Scientific approaches to the problem of play activities in preschool age are analyzed. The author of the article focuses on the importance of play in preschool childhood, which is the main activity of the preschooler, in the process of which is the emotional development of children.

The importance of the game in the psychological development of preschool children is revealed, because the game provides the gradual development of basic psychological neoplasms in humans. Play as an activity occupies an important place in the development of preschool children.

The importance and significance of play in the life of a preschooler cannot be underestimated or overestimated.

The child's game is a form of organization of life corresponding to the preschool childhood, an effective method and means of realization of educational tasks from all directions of development of the personality of preschoolers. The role of an adult in the organization of play activities of preschool children is emphasized.

The game plays an important role in the development and upbringing of the child, the formation of personality, it is a unique and indispensable tool in the education, training, cognition and self-realization of each child.

Play is not a whim, it is a necessity in which a child satisfies all his needs: in psychological, emotional, mental development.

The importance of ensuring the playful nature of the educational process is described. The current state of the problem of development of play activities of preschoolers suggests that in preschool childhood it is necessary to pay attention to this process.

Thus, play activities gradually prepare the child to enter adult professional life. Therefore, it is an effective means of forming and developing the qualities and properties of personality necessary for life and productive work. Such an integrated quality that affects the safe lifestyle and efficiency of future human activity.

Key words: game, play activities, emotional development, preschool children.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства посилюються вимоги до особистості дітей дошкільного віку. Піклуючись про фізичний та пізнавальний розвиток дитини, батьки забувають про важливість емоційного розвитку, який безпосередньо пов'язаний із психологічним та соціальним благополуччям дитини (Трофаїла, 2014).

У дітей спостерігаються недостатньо сформовані вміння розпізнавати й описувати свої емоції, висловлювати свій емоційний стан по відношенню до оточуючих людей, а також виникають конфлікти всередині групи і в міжособистісних сімейних відносинах, з'являються проблеми, які переходять у тривожність, гіперактивність, агресивність (Трофаїла, 2015).

Слід пам'ятати, що будь-який досвід, котрий дитина отримує в житті, пов'язаний з емоціями. Діти навчаються відчувати їх, прислуховуватись до них, реагувати і, що найголовніше, спілкуватись за допомогою емоцій. Потреба в обміні думками, емоціями, переживаннями та враженнями виникає саме в процесі ігрової діяльності (Трофаїла, 2015).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки до проблеми застосування ігрової діяльності у формуванні особистості зверталися педагоги-дослідники: Н. Андрощук, Л. Артемова, Л. Билеєва, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Д. Колодця, Я. Коменський, І. Коротков, А. Леськів, А. Макаренко, В. Махов, М. Монтессорі, Р. Мозола, В. Мухін, В. Сухомлинський, О. Тимошенко, К. Ушинський, Д. Хухлаєва, С. Цвек, А. Цьось, М. Шейко, Л. Шпачук, В. Яковлев, а також відомі психологи: Б. Ана-

нєва, І. Бех, Л. Волков, М. Демкова, Д. Ельконін, О. Запорожець, П. Каптерева, О. Леонтєв, О. Проскура, С. Рубінштейн та ін.

Питання ігрової діяльності дошкільників активно опрацьовують педагоги Л. Артемова, А. Богуш, Л. Іщенко, О. Чепка.

Мета дослідження – дослідити вплив ігрової діяльності на емоційний розвиток дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом доводиться спостерігати, як важко дітям впоратися з емоціями, зі своїми емоційними сплесками, некерованістю поведінки. Від цього страждають не лише діти, але й близькі люди, які їх оточують. Адже емоції справляють вплив на всі сфери людського життя, в тому числі й на процес навчання в школі.

Життя дошкільника проходить у таких різних видах діяльності, як: ігрова, пізнавальна, навчальна, мовленнєва, трудова.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) про права дитини закріпила право дітей на ігрову діяльність. Тому кожна дитина, незалежно від умов і часу та відчуваючи потребу в грі, має гарантовані можливості для реалізації власних ігрових задумів (Артемова, 2000).

На думку Зав'язун, особливість ігрової діяльності полягає в тому, що вона дає більше, ніж інші види діяльності, можливостей для ознайомлення дітей з довкіллям. Оскільки гра в дошкільному дитинстві є основним видом діяльності, то саме цей вид діяльності має набувати все більшої значущості та посісти вагоме місце в життєдіяльності дошкільника.

У психолого-педагогічній науці та практиці визнано, що гра є ефективним засобом адапта-

ції до обставин життя, нейтралізації стресових навантажень, вона допомагає долати скутість та напруженість дітей, знімати «психологічний захист».

За словами великого педагога К. Ушинського, «кожна дитина повинна мати право на розвиток власної ігрової діяльності» (Ушинський, 1983).

За К. Гроссом, гра є первинною формою залучення людини до соціуму: добровільне підпорядкування загальним правилам чи лідеру; виховання почуття відповідальності за свою групу, благородного прагнення показати свої можливості в дії, що здійснюється заради групи; формування здатності до спілкування (Гросс, 1916).

За твердженням Р. Павелків, «розвиток спілкування з дорослими і однолітками, поява форм колективної діяльності і, головним чином, гри сприяють подальшому розвитку симпатії, співчуття, формуванню товарищескості. Інтенсивно розвиваються вищі почуття: моральні, естетичні, пізнавальні.

Якщо в ранньому дитинстві дитина здебільшого була об'єктом почуттів із боку дорослого, то старший дошкільник перетворюється на суб'єкт емоційних взаємин, співпереживаючи іншим людям. Дитина в разі здійснення гідного вчинку відчуває задоволення, радість – і невдоволення, прикрощі, коли сама порушує загальноприйняті вимоги, здійснює негідні вчинки».

В. Павленчик стверджує, що гра посідає вагоме місце у формуванні особистості дитини, її характеру (Павленчик, 2011).

До гри як ефективного засобу навчання і виховання звертався і В. Сухомлинський: «Дитина за своєю природою – допитливий дослідник, відкривач світу. Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і тремливих звуках, у казці та грі, у власній творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям» (Сухомлинський, 1997).

Саме гра є одним із найефективніших засобів підготовки дитини до «дорослого» життя, її соціалізації, морально-етичного виховання.

У процесі гри формується особистість дитини, її соціальна компетентність і гуманістичний світогляд, з особливою яскравістю проявляються індивідуальні особливості дошкільника, розвиваються його творчі здібності, цілеспрямована уява, рух від думки до дії.

Беручи на себе ігрові ролі, дитина вчиться порівнювати різні точки зору, ставати на позицію іншого, засвоює моральні та етичні норми. У дошкільному віці відбувається перше початкове формування етичних інстанцій і моральних почуттів дитини, коли вона починає засвоювати основні правила взаємовідносин між людьми та здатна оцінити свої вчинки як добрі чи погані. Норми, які покладені в основу людських взаємовідносин, стають через гру джерелом розвитку моралі самої дитини.

У грі діти з власної ініціативи вступають у різні контакти між собою, здебільшого самотійно будують свої стосунки. Якщо ігрова діяльність дитини є вільною і невимушеною, такою, що вийшла за межі тиску з боку дорослих, ігрові відносини виступають у ролі добровільних тренувань, шляхом яких дитина засвоює морально-етичні норми поведінки.

Велику роль має гра в розвитку й вихованні дитини, становленні особистості, вона виступає своєрідним і незамінним засобом у самовихованні, самонавчанні, самопізнанні та самореалізації дітей.

Будь-яка гра активізує роботу мислення, а емоції, які виникають під час цього, оптимізують її протікання. І. Васильєв відзначає, що ці емоції проявляються у формі здивування, сумніву, почуття протиріччя, впевненості, здогадки, а також у переживаннях, пов'язаних із результатами діяльності мислення.

Виділяють такі особливості ігрової діяльності, що сприяють розвитку дітей:

- різноманітність предметного змісту ігор, що представляє широкий спектр знань про навколишній світ;
- емоційна привабливість, що забезпечує мотивацію до позитивної взаємодії із соціумом;
- практична спрямованість на творчість, що дає можливість самореалізації;
- досвід індивідуального проживання унікальних соціальних ролей;
- навички соціально адекватної поведінки.

К. Карасьова виокремила чинники, які забезпечують розвиток структурних компонентів мовлення в поєднанні мовленнєвої та ігрової діяльності:

- спеціальна організація цих діяльностей, що ґрунтуються на особистісно-орієнтованій моделі взаємодії його учасників (вихователів і дітей) та на гуманістичному підході;

– система мовленнєвих технологій, спрямованих на перехід дитини від репродуктивних до креативних мовленнєвих та ігрових дій;

– функціональний характер мовленнєвої діяльності та ігрової. Дорослим важливо пам'ятати, що гра як діяльність відображає дійсність шляхом активного її перетворення (Карасова, 2011).

Також використання гри саме з метою розвитку особистості дитини має широкі можливості тому, що в ній можна спостерігати, як проявляються та набувають своїх вищих форм психічні процеси, новоутворення дошкільного дитинства, розвиваються властивості особистості – пізнавальні, емоційні, вольові тощо; проявляється специфіка становлення свідомості та самосвідомості.

Зацікавленість, що виникає під час гри, пов'язана з бажанням отримати позитивні емоції. Тобто емоції виступають як мотив будь-якої діяльності, зокрема ігрової. Там, де емоції, там активність, увага, уява, мислення, творчість. Позитивні емоції дають змогу розуму відпочити і розвантажитись.

Гра, як зазначає Л. Виготський, робить навчальний процес привабливим і цікавим та веде за собою розвиток.

Сучасний стан проблеми розвитку самодіяльних ігор, під час яких дитина опановує навички спілкування з однолітками, говорить про те, що в дошкільному дитинстві необхідно приділяти більше уваги процесу становлення та розвитку провідного виду діяльності.

Щоб гра посіла законне місце в житті дитини, потрібно створювати належні умови, а саме:

– своєчасно збагачувати і практично узагальнювати дитячий досвід з різних видів діяльності;

– організовувати цільове ознайомлення з конкретною інформацією, яка використовуватиметься в грі;

– створювати розвивальне предметно-ігрове середовище (як засіб, умову та опору самої гри).

Певною мірою гра є інструментом діагностики та самодіагностики, що дає можливість ненав'язливо, м'яко виявляти труднощі в спілкуванні та адаптаційні проблеми.

Завдяки грі в дітей закріплюються нові поведінкові навички, способи оптимальної взаємодії з однолітками, розвиваються вербальні й невербальні комунікативні вміння, інтенсифікуються процеси навчання, виховання та розвитку.

Гра є засобом включення дитини в соціальні стосунки, вона особливо сензитивна до сфери людської діяльності. Основним змістом гри є людина та відносини дорослих.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що у формуванні емоційного розвитку дітей дошкільного віку найкращих результатів можна досягти, граючись із нею, тому що кожна гра виконує важливу виховну функцію.

Гра – це діяльність, яка сприяє засвоєнню дитиною суспільного досвіду, орієнтації в людських стосунках і мотивах діяльності, виконує функцію соціалізації особистості.

У грі діти-дошкільники розвиваються як особистості, в яких формуються ті вміння і навички, які впливатимуть на їх адаптацію в суспільстві, відносини з оточуючими людьми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемова Л. Розвиток теорії і практики дитячої гри: Сторінки історії. Дошкільна педагогіка. Київ, 2000. № 7. С. 18–19.
2. Вернюк С.В. Роль ігрової діяльності в житті дитини. URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=501>
3. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. пос. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
4. Гросс К. Душевная жизнь ребенка. Киев : изд. Киевского Фребелевского общества, 1916. 242 с.
5. Карасова К.В. Самодіяльні ігри дитини. Київ : Шк. Світ, 2011. 128 с.
6. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. Київ : Вища шк., 1974. 355 с.
7. Павленчик В. Співробітництво з однолітками. Аналіз результатів роботи педагога. *Дошкільна педагогіка*. Київ, 2000. № 5. С. 4.
8. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1997. Т. 3. С. 7–278.
9. Трофаїла Н.Д. Емоційна сфера дитини-дошкільника: її розвиток та особливості. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти* : зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2014. С. 349–356.
10. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. Київ : Рад. шк., 1983. 488 с.

REFERENCES:

1. Artemova L. (2000) Rozvitok teorIyi I praktiki dityachoyi gri: StorInki IstorIyi [Development of the theory and practice of children's play: Pages of history]. K. Nr 7. pp. 18- 19. (in Ukraine).
2. Vernyuk S.V. Rol IgrovoYi dIyalnostI v zhittI ditini [The role of play in a child's life]. (n.d.). leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=501 Retrieved from <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=501> [in Ukraine].
3. Vlasova O.I. (2005) Pedagogichna psihologiya [Pedagogical psychology]. K.: Libid. 400 p. (in Ukraine).
4. Gross K. (1916) Dushevnaya zhizn rebenka [The mental life of a child]. K.: izd. Kievskogo Frebelevskogo obschestva. 242 p. (in Russian).
5. Karasova K.V. (2011) SamodIyalnI Igri ditini [Amateur children's games]. K.: Shk. SvIt. 128 p. (in Ukraine).
6. LyublInska G.O. (1974) Dityacha psihologIya [Child psychology]. K.: Vischa shk., 355 p. (in Ukraine).
7. Pavlenchik V. (2000) SpIvrobitnitstvo z odnolItkami. Anallz rezultatIv roboti pedagoga [Cooperation with peers. Analysis of the results of the teacher's work]. K. Nr 5. pp. 4. (in Ukraine).
8. Suhomlinskiy V. O. (1997) Sertse viddayu dityam [I give my heart to children]. Kiyiv, Rad. shkola. pp. 7–278. (in Ukraine).
9. Trofaila N. D. (2014) EmotsIyna sfera ditini-doshkIlnika: yiyi rozvitok ta osoblivostI [Emotional sphere of a preschool child: its development and features]. Odesa: PNPU im. K. D. Ushinskogo. pp. 349-356. (in Ukraine).
10. Ushinskiy K.D. (1983) VibranI pedagogIchnI tvori [Selected pedagogical works]. K.: Rad. shk., 488 p. (in Ukraine).